

Підтримка інноваційної діяльності в Україні

Важливим напрямом розвитку інноваційного венчурного інвестування в Україні стало створення законодавчої бази, яка забезпечує формування і проведення в державі узгодженої науково-технічної політики, ефективне функціонування і розвиток сфери досліджень і розробок, поглиблення її зв'язків з виробництвом в умовах переходу від директивних методів управління до ринкових відносин. Уже в перші роки незалежності Верховною Радою України було прийнято ряд законів, спрямованих на регламентацію наукової і науково-технічної діяльності, зокрема "Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності" (1991), "Про наукову і науково-технічну діяльність" (1991), "Про науково-технічну інформацію" (1993), "Про наукову і науково-технічну експертизу" (1995).

Початкові умови для формування вітчизняної системи захисту інтелектуальної власності були визначені Законом "Про охороні прав на винаходи і корисні моделі" й іншими, пов'язаними з ним, наприклад, "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" та інші.

Проте, тривалий час інноваційному законодавству України була властива певна фрагментарність і непослідовність. Лише у 1999 р. Верховною Радою України була прийнята Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Базовий закон у цій сфері "Про інноваційну діяльність" вступив у дію після його підписання Президентом лише в 2002 році.

Закон визначає мету і принципи державної інноваційної політики. Головною метою державної інноваційної політики визнається створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, виробництва і реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Крім того, Закон визначає правові, економічні і організаційні основи державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, установлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і направлений на підтримку інноваційної моделі розвитку економіки України. Згідно із Законом, державну підтримку отримують суб'єкти господарювання усіх форм власності, які реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства усіх форм власності, які мають статус інноваційних.

Основними принципами державної інноваційної політики Законом України "Про інноваційну діяльність" установлено:

- орієнтацію на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного і інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримку підприємництва в науково-виробничій сфері;

- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку і її просування на зовнішній ринок;
- фінансову підтримку, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовку кадрів у сфері інноваційної діяльності.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази і економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків й інших фінансово-кредитних установ, які кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Пільги у сфері науково-технічній та інноваційній діяльності визначені Законами України "Про плату за землю", "Про податок на додану вартість", "Про оподаткування прибутку підприємств", "Про інноваційну діяльність", "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків". Перші три закони розповсюджуються на більшість суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, а норми щодо пільг з оподаткування, передбачені Законом України "Про інноваційну діяльність", з 1 січня 2003 року розповсюджуються на суб'єктів інноваційної діяльності, інноваційні проекти відповідним чином зареєстровані центральним органом виконавчої влади з питань інноваційної діяльності.

Основні пільги для інноваційних підприємств, відповідно до чинного законодавства:

1. При оподаткуванні прибутку:
 - оподаткування у розмірі 50% від діючої ставки прибутку від продажу інноваційного продукту, заявленого при реєстрації в інноваційних центрах, які створені згідно з Законом "Про інноваційну діяльність";
 - 50% податку на прибуток, отриманого від виконання інноваційних проектів, залишаються у розпорядженні платника податків; зараховуються на його спеціальний рахунок і використовуються ним виключно на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності і розширення власних науково-технологічних і дослідницько-експериментальних баз.

2. Звільнення від земельного податку вітчизняних установ культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, фізичної культури і спорту. Інноваційні підприємства платять земельний податок із ставкою у розмірі 50% діючої ставки оподаткування.
3. За податком на додану вартість:
 - від оподаткування звільнюються операції з оплати вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які здійснюються за рахунок Державного бюджету України;
 - від оподаткування звільняється вартість виконання проектних-конструкторських робіт, які виконуються вітчизняними розробниками за контрактами з підприємствами суднобудівельної промисловості;
 - 50% ПДВ за операціями з продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з виконанням інноваційних проектів, залишаються у розпорядженні платника податків, зараховуються на його спеціальний рахунок і використовуються ним виключно на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності і розширення власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз;
 - технопарки звільнюються від сплати ПДВ при ввезенні до України певних товарів, які використовуються під час виконання інвестиційних і інноваційних проектів. Варто відзначити, що спеціальний режим розповсюджується тільки на інноваційні проекти технопарків, які виконуються в рамках затверджених ним пріоритетних напрямів і відповідним чином зареєстровані. Оскільки подібні роботи не займали значної частки в роботах згаданих інститутів, не очікувалося і великого впливу цього режиму на їх діяльність. Важливо, що пільги, апробовані в законі про технопарки, були значною мірою продубльовані Законом "Про інноваційну діяльність". Очікування можливості скористатися ними було досить тривалим унаслідок затягування процедури вступу цього Закону в дію і повільного створення Державного реєстру наукових установ.
 - від оподаткування звільняється вартість ввезених до України визначених товарів для виконання інноваційних проектів.

4. Митні пільги:

- при ввезенні до України впродовж терміну дії свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту звільнюються від сплати ввізного мита сировина, матеріали, устаткування, комплектуючі, ввезені до України для використання технологічними парками, їх учасниками, дочірніми і спільними підприємствами.

5. Інноваційним підприємствам дозволяється прискорена амортизація основних фондів і встановлюється щорічна 20%-на норма прискореної амортизації.

Окрім пільг, активну участь у фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку економіки мають відіграти державні установи. Наприклад, для здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої

влади у сфері інноваційної діяльності створює **спеціалізовані державні небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи.**

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа підпорядковується спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності і діє на основі Положення (Статуту), що затверджується КМУ. Його ресурси формуються за рахунок коштів Державного бюджету України, визначених законом про ДБУ на відповідний рік та залучених згідно з чинним законодавством вітчизняних й іноземних інвестицій юридичних і фізичних осіб, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, від власної або загальної фінансово-господарської діяльності й інших джерел, не заборонених законодавством України.

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа може надавати суб'єктам інноваційної діяльності для реалізації ними інноваційних проектів фінансову підтримку у вигляді:

- повного безпроцентного кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів ДБУ, бюджету АРК і місцевих бюджетів;
- часткового (до 50%) безпроцентного кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів ДБУ, бюджету АРК і місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту здачі необхідних коштів виконавця проекту та (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;
- повної або часткової компенсації (за рахунок коштів ДБУ, бюджету АРК й місцевих бюджетів) відсотків, що виплачуються суб'єктами інноваційної діяльності банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;
- надання державних гарантій банкам, які здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів, програм.

Загальний обсяг ресурсів інвестиційного податкового кредиту на кожен рік визначається Кабінетом Міністрів України в розрахунках до бюджету. Виходячи зі стану економіки він може досягати 10% надходжень до бюджету податку на прибуток з наступним розподілом знижки податку за міністерствами (відомствами) відповідно до пріоритетності напрямів їх інноваційної діяльності.

Підсилюючи вимоги до ефективності використання інвестиційних ресурсів, інвестиційний податковий кредит може надаватися підприємствам під конкретний інноваційний проект на строк до 5 років. Термін довше не відповідає сучасним вимогам щодо тривалості освоєння нової техніки (нових виробництв), веде до розпилювання державних ресурсів, знижує ефективність використання інноваційних інвестицій.

У контексті фінансування інноваційної діяльності в Україні окремої уваги заслуговує **питання розвитку венчурного капіталу.** Відомо, що, зокрема, в країнах Європи і США венчурний капітал - один з найважливіших інструментів фінансування науково-дослідних робіт і розвитку високих технологій, підтримки малого і середнього бізнесу. На жаль, роль венчурного капіталу у вказаних сферах в Україні залишається незначною.

Умовами успішної реалізації проектів венчурного інвестора є:

- наявність ринків і галузей, які швидко розвиваються (що залежить від зростання економіки в цілому);
- перспективи розвитку окремої компанії;
- наявність кваліфікованого менеджменту компанії, який зможе ефективно використовувати інвестиції і підвищити вартість компанії;
- достатній рівень розвитку фондового ринку, який дозволить об'єктивно оцінити поточну вартість компанії, тобто створить сприятливі умови для зручного продажу венчурним інвестором пакету акцій компанії, яка стала об'єктом інвестування.

Порядок створення і діяльності венчурних фондів в Україні встановлено Законом України "Про інститути спільного інвестування". Крім того, Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку визначено порядок реєстрації випуску акцій з метою здійснення спільного інвестування і інвестиційних сертифікатів венчурного фонду. Не дивлячись на це, Указом Президента України від 25 березня 2002 року було знову поставлено питання про розробку законопроекту "Про основи формування і регулювання ринку венчурного капіталу в Україні", що свідчить про визнання неефективності наявних правових інструментів. Зокрема, відкритим залишається питання про стимулювання розвитку венчурного капіталу, заохочення потенційних інвесторів до участі в ньому.

Проте, перелік інвестицій венчурних фондів в Україні свідчить, що інноваційна діяльність впродовж останніх років, на жаль, не є об'єктом їх першочергової зацікавленості.